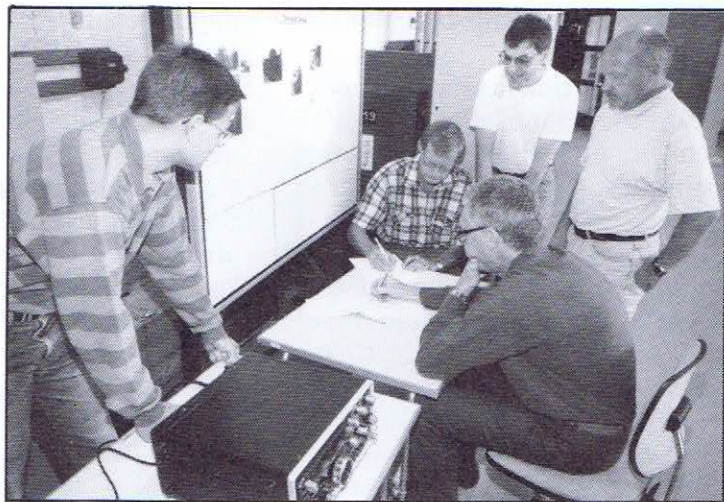

Grimeton

– en bit radiohistoria

I början av september användes Grimetonsändaren, belägen öster om Varberg, för sista gången. Ett gäng radioamatörer vid IT-Skolan tog emot signalerna.

I slutet av augusti nådde oss nyheten: Grimetons långvågssändare skall köras för sista gången. Vi var några radiofantaster som absolut inte tänkte låta detta tillfälle passera oss förbi.

Vad är det då som är så speciellt med denna sändare? Grimetonsändaren, som fick stationsbeteckningen SAQ, var Sveriges första direktförbindelse med USA. Den togs i drift den 1 december 1924 och invigdes av Gustaf V den 2 juli 1925.

Redan från start gick ca 95% av från Sverige avsända telegram till Nord- och Sydamerika via SAQ. Hur lång tid tog det då att skicka telegram? Som exempel kan nämnas att 1936 tog det, från inlämning i Stockholm till mottagning i New York, i genomsnitt 5,6 min för il och 18,2 min för vanliga telegram.

Jag hade förmånen att få göra ett studiebesök i anläggningen för något år sedan. Det är en imponerande syn! Antennmasterna reser sig 127 meter över marken och antennen bestod av drygt 25 km antennlina. Sändaranläggningen fyller en hel maskinhall.

Själva sändaren består av en elmotor som via en växellåda driver en högfrequensgenerator. Här är det inga elektronikkomponenter utan mekanik på hög nivå. Uteffekten är 200 kw och

frekvensen 17,2 kHz! Personen som konstruerat anläggningen var svenskamerikanen och chefskonstruktören vid RCA, Ernst Alexandersson.

Alexanderssons gärningar är ett kapitel för sig själv. Han fick t ex 344 patent varav det sista vid 95 års ålder! Sändare av den typ som finns i Grimeton kallas av naturliga skäl för Alexanderssongeneratorer.

Idag finns bara ett enda exemplar kvar, av de 20 som tillverkades av RCA, och det är SAQ! Från början fanns två Alexanderssongeneratorer i Grimeton, men den andra skrotades 1960. Personligen tror jag att det till stor del är tack vare stationsföreståndaren Bengt Dagås, som stationen fortfarande är i operationsdugligt skick. Bengt verkar vara en hängiven radiofantast som verkligen pysslar om sin anläggning.

Hur gick det då för oss som skulle lyssna på den sista sändningen den 6 september kl 11.00 lokal tid? Vårt första problem var att hitta en mottagare som kunde ta emot 17,2 kHz. Detta

löste Bengt Elofsson, som sedan tidigare hade införskaffat erforderlig utrustning. Dagen D samlades vi, ett glatt gäng radioamatörer, strax före utsatt tid i H84. Stationen slogs på med stor förväntan och där var den, en automatikstyrd morsesignal i form av tecknet "V". På utsatt tid kopplades automatiken ur och sändningen började.

Meddelandet, som innehöll en hälsning, var riktat till radiohistoriska konferensen i London. Där firades hundraårsjubileet av Marconis berömda försök som inledde radions historia.

Lars Larsson tolkade och tecknade ned morsemeddelandet. Texten började "Dear friends of Radio History. It is a great pleasure for us to be able to send you our warmest greetings using this historical Alexandersson generator..."

När sändningen var över hörde vi svagt i bakgrunden, vad vi tolkade som Alexanderssongeneratorn som slogs av och varvade ner. Detta ögonblick kändes lika vemodigt som historiskt. För radiofantaster som oss var detta en stor upplevelse.

Tommy Axelsson

*Källor: Artikel i QTC nr 4 1991 av Bengt Dagås
Artikel i Practical Wireless oktober 1990*